

FLORIAN POTRA

Interferențe

TREBUIE MAI MULT?

Fiindcă am scris și eu despre Danton, era firesc să mă intereseze analiza pe care, cu o robustă energie teoretică și sistematică, Paul Cornel Chitic o face scenoplasticii acestui memorabil spectacol (v. „Teatrul”, nr. 3/1975, pp. 67—71). Tot atât de firesc mi s-a părut, apoi, ca finul eseist să se împiedice — tinăr om de artă — de pragul spațiului teatral, ca matrice a dramei: „Merită a fi adusă în discuție — scrie Chitic — oportunitatea tipului de scenă italiană, pe care a fost montat Danton, tip de scenă inerminat în alte comentarii teoretice”. Răspunsul — argumentat ulterior în amănunt și persuasiv — este oferit pe loc: „...spectacolul se desfășoară, în momentele sale importante, pe un practicabil care iese din scenă spre public, și care, astfel, distruge convenția spațiului cubic atât de caracteristic scenei italiene”. Adică, așa cum interpreta Walter Benjamin noutatea și sporul de eficacitate al teatrului epic brechtian: „Teatrul epic ține seama de un element care a fost prea puțin luat în considerare. Acest element poate fi definit prin eliminarea orchestrei. Abisul care desparte actorul de public ca pe morți de vii, abisul a cărui tăcere în teatrul de proză accentuează sublimul și a cărui rezonanță în operă accentuează beția, acest abis, care dintre toate elementele teatrului e cel ce poartă urmele cele mai greu de șters ale originii sale sacre, a pierdut tot mai mult din im-

portanță ...a devenit un podium”.

Ciștigul, în ambele viziuni, ar sta în apropierea scenei de spectatori, în micșorarea sau de-a dreptul reducerea la zero a grosimii fișiei de „impact cu publicul”. Cît despre elementul cu urmele originii sacre a teatrului, să fim serioși: oamenii care se duc azi la teatru îi simt originea sacră tot atât de acut, pe cît prezența coccisului îi face să-și simtă coada, sau doar amintirea ei, a cozii devenite, consecvențial, noadă.

Fără a vrea și, bineînțeles fără a putea cituși de puțin să stăvilească elanul admirabil al modernei gândiri arhitecturale și scenografice despre teatru, mă întreb — mai mult gospodărește, îngrijorat de soarta și riscurile unor clădiri tradiționale — dacă, într-adevăr, mult incriminata, ocărită scenă „all’italiana” și-a pierdut rostul, dacă sinteza artistică a spectacolului, valoarea, gradul ei de elevație, depind tocmai sau numai sau mai ales de eliminarea (asanearea, astuparea) „golfului mistic”? Experiențele de teatru „în rotund” — deci fără orchestră — la care am asistat (de pildă, un Oreste în regia lui Luchino Visconti) mi s-au părut extraordinare, dar cu precizarea că am avut șansa de a sta în rîndul întii: de cel care apucă să stea în primele rînduri, la orice fel de teatru, este aproape totdeauna bine. Dar de cei care se află în ultimele rînduri de locuri? E o problemă „egalitară” pe care n-a rezolvat-o

nici sala de cinema și, în familiile numeroase, nici chiar televizorul de-acasă.

Vreau să spun că, deși viitorul teatrului aparține probabil scenei multiple, mobile, universal practicabile, — și în vechile construcții cu scena în cutie cubică, italiană, se mai poate naște artă dramatică, artă teatrală, spectacol adevărat. Ba mai mult: cred că o asemenea naștere nici nu se propune atât în funcție de forma și materialitatea scenei (la care se adaugă acelea ale locurilor de privit și ascultat), cît în funcție de existența artistului autentic, de capacitatea lui transfigurantă. Un asemenea artist poate fi regizorul, poate fi scenograful, dar poate fi — împreună sau fără ei — actorul, cum voia Tudor Arghezi. Și dacă tot trăim într-o perioadă în care se vorbește mereu de „esențializări”, „desfrunziri”, „demitizări”, „lucidizări” etc. — mai ales în planul spațiului de joc scenic — și dacă vrem să fim coerente pînă la capăt, cuvintele marelui poet, apărute acum douăzeci de ani, chiar în paginile acestei reviste, redobîndesc — în ipoteza că și-ar fi pierdut-o între timp — prospețimea unei rezonanțe deosebite de actuale: „Da, dă autorul un text, dă teatrul scena, sala recuzită, dar totul cade în derizoriu fără prezența artistului, care sintetizează spectacolul și rămîne singurul factor valabil din scenă. Talentul e atât de expresiv în sine, încît dispare toată ambianța, anihilată de valoarea personajului absorbant. Ceva mai mult, el nici n-ar avea nevoie, mi-aș permite să adaug, de un text oarecare, necum de o hală de vechituri, de ateliere, de peruci și frizerie. Se poate foarte bine juca teatru în fața unei perdele de catifea neagră, trasă de la un capăt la celălalt al fundului de scenă, artistul concentrînd în el întregul peisaj de simțire al unui act. Luați-l de braț și ureați-l pe un scaun într-o cameră goală. Nu trebuie mai mult”.

Trebuie mai mult?